

DOKUMENTACE PODPROGRAMU

Správa nezcizitelného státního majetku ve zvláště chráněných územích (dále jen ZCHÚ)

Přílohy:

1. Základní údaje podprogramu na formuláři S 05 210
2. Termíny přípravy, realizace a vyhodnocení podprogramu na formuláři S 05 220
3. Indikátory podprogramu na formuláři č. 05 240
4. Parametry podprogramu na formuláři S 05 243
5. Bilance potřeb a zdrojů jejich financování podprogramu na formuláři S 05 270
6. Finanční plán podprogramu S 05 273

1. IDENTIFIKAČNÍ ÚDAJE

Podprogram „Správa nezcizitelného státního majetku“ je součástí programu „Rozvoj a obnova mat. tech. základny systému řízení Ministerstva životního prostředí. Číselný kód programu = 115 010, číselný kód podprogramu = 115 012. Organizace pověřená řízením realizace podprogramu je Ministerstvo životního prostředí, odbor finančních nástrojů v ochraně přírody a krajiny. Základní údaje podprogramu jsou uvedeny na formuláři S 05 210 - viz příloha č. 1

Správa nezcizitelného státního majetku v ZCHÚ

Jedná se o majetek – pozemky, ke kterým mají příslušnost k hospodaření s majetkem státu odborné organizace ochrany přírody (správy Národních parků, Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a Správa jeskyní ČR) a dále o majetek - pozemky, které na tyto organizace budou převedeny na základě platné legislativy.

V případě odborných organizací státní ochrany přírody se jedná o mandatorní výdaje státního rozpočtu, které při neplnění zákonem stanovených povinností mohou být vymáhány orgány státní správy a následně podléhají sankčním částem příslušných zákonů.

Výčet právních předpisů, definujících ve veřejném zájmu rozsah nezcizitelného státního majetku a způsob jeho převodu na odborné organizace státní ochrany přírody:

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon č. 114/1992 Sb.“) - určil rozsah nezcizitelného státního majetku ve zvláště chráněných územích.

Zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů - stanovil, že Pozemkový fond pozemky ve zvláště chráněných územích nespravuje.

Usnesení vlády č 96/93 – stanovilo postup ministerstva životního prostředí v procesu privatizace. V praxi to znamená, že z návrhu rozhodnutí o privatizaci jsou vyjímány nezcizitelné pozemky, které jsou následně přebírány odbornými organizacemi.

Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů – vymezil rozsah pozemků, které jsou jeho součástí.

Společný metodický pokyn MF a MŽP z roku 1994 řešil neprovázanost uvedených zákonů, kdy vzniklo právní vakuum a státní pozemky v ZCHÚ nebyly po nabytí účinnosti zákonů v ničí správě. Stanovil způsob a postup převodu z prozatímní správy finančních referátů OkÚ a určil odborné organizace ochrany přírody, odpovědné za zajištění řádné správy včetně odpovědnosti k převzetí pohledávek státu.

Společný metodický pokyn MŽP a PF z roku 1996 řešil zabezpečování ochrany přírody na státních pozemcích, které byly na LV Pozemkového fondu a současně byly součástí ZCHÚ nebo jejich ochranných pásem (umožňoval možnost pronájmů a směny).

Příkaz č. 6/96 předsedy VV PF ČR z roku 1996 měl následně zabránit neoprávněné manipulaci se státními pozemky na území maloplošných ZCHÚ.

Zákon č. 95/1999 Sb., o prodeji půdy, ve znění pozdějších předpisů, stanovil, které státní pozemky jsou ve veřejném zájmu vyloučeny z převodu na jiné osoby a odboural legislativní překážku přímého převodu ze správy Pozemkového fondu na státní organizace.

Metodický pokyn PF ČR z roku 2000 pro souběžnou realizaci zák. č. 229/91 Sb. a zákon č. 95/99 Sb., stanovil mimo jiné postup a potřebné doklady včetně prohlášení zřizovatele pro převod pozemků na státní organizace (organizační složky státu).

Státní program ochrany přírody a krajiny z roku 1998 (úkol 5.1.5.5.), řeší vytváření rezerv státních pozemků vhodných na směny pozemků v ZCHÚ s nejpřísnějšími ochrannými režimy a neumisťování náhradních restitucí do těchto území.

Zákon č. 157/2000 Sb., o přechodu věcí, práv a závazků z majetku ČR do majetku krajů, ve znění pozdějších předpisů, a o souvisejících změnách, stanoví příslušnost AOPK ČR hospodařit s pozemky, které jsou součástí ZCHÚ, a řeší jejich převzetí od Okresních úřadů.

Podle výše uvedených dokumentů probíhají příslušné procesy související s převody nezcizitelného státního vlastnictví na odborné organizace. Rozsah majetku se neustále rozšiřuje. Stávající státní vlastnictví je od roku 1993 vhodně doplňováno na základě nabídek fyzických a právnických osob výkupem, financovaným ze Státního fondu životního prostředí. Výkup pozemků je realizován na základě ustanovení § 65 zákona č. 114/1992 Sb., kdy stát má předkupní právo k pozemkům v ZCHÚ. Veškeré státní pozemky, získané bezúplatným a úplatným převodem, popřípadě darem, jsou soustřeďovány do Fondu pozemků zvláště chráněných územích České republiky.

Z další platné a novelizované legislativy vyplývají povinnosti stanovené zákony pro vlastníky pozemků, tedy i pro příslušné organizace ochrany přírody. Ve většině případů je u příslušných ustanovení uvedeno, že jsou hrazena na náklady vlastníka nebo je vlastník hradí na svůj náklad. Odborné organizace, které mají majetek tohoto charakteru na LV, představují stát – Českou republiku.

Povinnosti státu vyplývají i z mezinárodních úmluv, jedná se zejména o:

Úmluvu o biologické rozmanitosti – 1994

Úmluva o ochraně evropské fauny a flory – 1998 (Bernská úmluva)

Úmluva o mokřadech mezinárodního významu – 1990 (Ramsarská úmluva) – zaměřena především na biotopy vodního ptactva.

Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů – 1994 (Bonská úmluva).

Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví – 1991

Klíčová je Bernská úmluva, která podle usnesení států Rady Evropy (v Monaku 1993) slouží jako legislativní nástroj k plnění závazků, vyplývajících z Úmluvy o biologické rozmanitosti. Uvedený letopočet znamená rok, kdy k mezinárodní úmluvě přistoupila Česká republika.

Další závazky vyplývají při správě majetku z implementace Směrnic Evropského společenství ve vztahu k soustavě evropských významných území NATURA 2000.

Nezanedbatelná část pozemků ve vlastnictví státu v ZCHÚ, ke kterým mají příslušnost hospodařit s majetkem státu odborné organizace státní ochrany přírody, se stává součástí této soustavy. Odpovědnost za stav a za naplňování péče o tato území bude znásobena, protože bude předmětem kontrol ze strany EU a v případě negativních zjištění i nezanedbatelných sankcí.

Povinnosti ukládané zákonem vlastníkům jsou stanoveny těmito zákony:

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 289/1995 Sb., lesní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 254/2001 Sb., vodní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 183/2006 Sb., stavební zákon, ve znění pozdějších předpisů (§ 137 Nezbytné úpravy)

2. TERMÍNY PŘÍPRAVY, REALIZACE A VYHODNOCENÍ PROGRAMU

Realizace podprogramu je stanovena na období r. 2008 – 2012. Termín pro vyhodnocení podprogramu je shodný s termínem pro vyhodnocení programu. Termíny přípravy, realizace a vyhodnocení podprogramu jsou uvedeny na formuláři S 05 220 - viz příloha č. 2 .

3. SPECIFIKACE VĚCNÝCH CÍLŮ PODPROGRAMU A JEJICH ZDŮVODNĚNÍ

Obecnými věcnými cíli podprogramu jsou :

- zajišťování povinností vlastníka (státu, představovaného odbornými organizacemi ochrany přírody) vyplývajících z platné legislativy,
- zachování a zvyšování biodiverzity,
- zvýšení početnosti populací chráněných druhů flóry a fauny vyskytujících se ve zvláště chráněných územích všech kategorií,
- naplňování mezinárodních úmluv, ke kterým přistoupila Česká republika, prostřednictvím odborných organizací ochrany přírody, včetně naplňování závazků vyplývajících z implementace Směrnic Evropského společenství ve vztahu k soustavě evropsky významných území NATURA 2000,
- zajištění realizace plánů péče o ZCHÚ, záchranných programů a naplňování cílů a úkolů Státního programu ochrany přírody a krajiny České republiky schváleného Usnesením vlády ČR č. 415 ze dne 17.6. 1998,
- zajištění plnění schválených lesních hospodářských plánů.

Věcné cíle u všech nezastavěných pozemků ve vlastnictví státu

- zpracování plánu péče o zvláště chráněné území,
- geodetické zaměření a vytýčení hranic ZCHÚ a stabilizace hlavních lomových bodů hranic ZCHÚ a jeho vyhlášeného ochranného pásma v terénu, vyhotovení geometrického plánu pro oddělení reálné části parcely za účelem výkupu pozemku v ZCHÚ nebo v jeho ochranném pásmu, jeho převodu do správy příjemce nebo změny druhu pozemku či způsobu jeho využití na části původní parcely,
- provádění pruhového značení hranic ZCHÚ, výroba, instalace nebo údržba tabulí vyznačujících ZCHÚ nebo jeho ochranné pásmo, hraničních kůlů, informačních tabulí, dále tabulí usměrňujících pohyb veřejnosti a ostatního vybavení neinvestičního charakteru umístěného v terénu, jehož funkcí je informovat o speciálním režimu daného území a jeho přírodních hodnotách,
- údržba, oprava nebo budování bariér, zábradlí a jiných zařízení neinvestičního charakteru, usměrňujících pohyb návštěvníků, opravy a rekonstrukce stezek a cest,
- odstraňování nepovolených skládek odpadu,
- odstraňování zbytků nefunkčních technických zařízení, objektů apod.,
- opatření zabráňující projevům eroze způsobené lidskou činností, včetně likvidace jejích následků,
- zajištění péče o památné stromy.

Věcné cíle u vodních ploch

- Uvedení rybníků ve ZCHÚ, které jsou ve státním vlastnictví do právního stavu naplněním vodoprávních předpisů.
  - zajišťováním technicko-bezpečnostního dohledu,
  - předáním parametrů zvláštních povodní příslušným orgánům státní správy,

- zpracováním manipulačních řádů pro vodní díla (rybníky),
  - získáním práva k nakládání s vodami pro všechny vodní plochy,
  - zpracováním provozních hospodářských řádů a získáním potřebných výjimek z vodního zákona umožňujícím účelový chov ryb.
- Oprava a rekonstrukce technických objektů (hráze, výpustní zařízení, bezpečnostní přelivy, loviště, kádiště, česlové uzávěry, obvodové stoky, odpadní stoky) zajišťujících funkčnost vodních děl, včetně řešení vzniklých havarijních stavů.
  - Průběžné odstraňování náletových dřevin, zejména na návodních stranách hrází a dřevin ohrožujících stabilitu hrází včetně realizace opatření uvedených ve zprávách o zajišťování technicko-bezpečnostního dohledu. Realizace opatření souvisejících s údržbou břehových porostů.
  - Postupná realizace odtěžení části eutrofních sedimentů u vodních ploch souvisejících s úpravou lovišť a kádišť, stokováním rybníků, odbahněním lokalit doporučených projektem VaV 640/8/00 do 10 ha katastrální výměry tam, kde byly odstraněny zdroje a příčiny zazemňování rybníků (realizace protierozních opatření v povodí, změna způsobu využití pozemků v údolních nivách, dobudování ČOV pro komunální a splaškové vody, revitalizace povodí nebo jejich části apod.).
  - údržba, oprava nebo budování drobných vodních ploch jako stanovišť chráněných druhů rostlin nebo živočichů nebo zařízení a objektů sloužících úpravě vodního režimu ve prospěch části přírody, pro jejichž ochranu bylo ZCHÚ zřízeno.

Věcné cíle u vodních toků

- likvidace nebo redukce rostlin nebo živočichů, patřících k geograficky nepůvodním nebo invazním druhům, poškozujících části přírody, pro jejichž ochranu bylo ZCHÚ zřízeno,
- údržba břehových porostů podél vodních toků,
- zajištění povinností spojených se správou vodních toků, jak vlastních pozemků na kterých se nacházejí koryta vodních toků, tak sousedících pozemků,
- údržba staveb a zařízení v korytech vodních toků, zajišťování průtočné kapacity, průtočného profilu včetně odstraňování povodňových škod na těchto objektech.

Věcné cíle u lesních pozemků

- zpracování lesního hospodářského plánu,
- údržba nebo oprava lesních účelových komunikací,
- údržba, oprava nebo budování bariér (oplocení) neinvestičního charakteru proti šíření živočichů patřících k geograficky nepůvodním nebo invazním druhům, poškozujících části přírody, pro jejichž ochranu bylo ZCHÚ zřízeno,
- provádění prací a zásahů směřujících k úpravě druhové nebo prostorové skladby lesa směrem k přírodě blízkému stavu,
- likvidace nebo redukce rostlin nebo živočichů, patřících k geograficky nepůvodním nebo invazním druhům, poškozujících části přírody, pro jejichž ochranu bylo ZCHÚ zřízeno,
- péče o zdravotní stav lesních porostů, ochrana porostů před působením škodlivých činitelů (ochrana před škodami zvěří, fytofágním hmyzem apod.)
- provádění prací (odvětvování, krácení kmenů, odkorňování apod.) nezbytných k bezpečnému ponechávání odumřelého dřeva v lesních porostech,
- zajištění osiva místního původu stanovištně původních dřevin a následně sadebního materiálu těchto dřevin, pro umělou obnovu lesa,

- vysazování stanovištně původních melioračních a zpevňujících dřevin a vysazování nebo udržování hospodářsky nevýznamných druhů dřevin přirozené skladby a jedle bělokoré v lesních porostech a následná ochrana provedených výsadeb.

Věcné cíle u ostatních pozemků (zemědělské, TTP + ostatní plochy)

- údržba zařízení sloužících k úpravě hladiny podzemní vody a jejich rekonstrukce,
- narušování půdního povrchu pro usnadnění rozvoje konkurenčně málo schopných rostlinných druhů,
- přeplovování půdního povrchu pro rozvoj ekosystémů záplavových území,
- převody orné půdy na trvalý travní porost,
- likvidace expanzivních a invazních druhů organizmů,
- údržba slepých a odstavených říčních ramen a drobných tůní, resp. umělé budování podobných ploch jako stanovišť ohrožených druhů rostlin a živočichů drobných vodních ploch,
- čištění a údržba odvodňovacích příkopů na mokřadních stanovištích k udržení sukcesních řad mokřadních ekosystémů,
- simulace tradičních hospodářských činností (kosení, pastva, úhorové hospodaření, biomeliorační zásahy, likvidace rákosu, odstraňování náletu dřevin aj.) k udržení polopřírodních ekosystémů,
- přemísťování lokálních populací zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů z důvodu jejich ohrožení,
- repatriace a reintrodukce zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů včetně následné péče,
- zajišťování původního genetického materiálu jako způsob záchrany genofondu ohrožených druhů rostlin a živočichů,
- obnova přírodě blízkého stavu anorganických útvarů a jevů (údržba geologických profilů, jejich zajišťování před erozí, čištění nárostů dřevin na skalních útvech apod.),

Cílem opatření prováděných na pozemcích, je stabilizace přírodních faktorů prostředí, ovlivňujících či podmiňujících existenci chráněných ekosystémů a ostatních objektů, i faktorů umělých (lidskou činností ovlivněných), které jako součást pravidelných hospodářských zásahů spolupůsobily při jejich vzniku a utváření. Jedná se převážně o pravidelně prováděné zásahy a opatření, které výrazně přispívají ke zvýšení početnosti zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů a zlepšení stavu jejich společenstev. Kontrolním mechanismem k dosažení tohoto cíle bude průběžné hodnocení početních stavů druhů a struktury chráněných ekosystémů v rámci inventarizačních průzkumů. Tyto průzkumy budou sloužit jako podklad pro aktualizaci a tvorbu plánů péče a následné ověřování vhodnosti praktické péče o ZCHÚ.

Konkretizované věcné cíle jsou součástí regulačního a asanačního managementu (řízené péče o ZCHU). Oba způsoby se navzájem prolínají a odlišují se tím, že u regulačního managementu se jedná o nutná opakovaná opatření a zásahy. U asanačního managementu se jedná o opatření a zásahy, které mají zpravidla jednorázový charakter.

4. INDIKÁTORY A PARAMETRY PODPROGRAMU A JEJICH TECHNICKO-EKONOMICKÉ ZDŮVODNĚNÍ

Indikátory a parametry podprogramu jsou uvedeny na formuláři S 05 240 a S 05 243 – viz příloha č. 3 a 4

U indikátoru „Změna druhové skladby lesa ve prospěch žádoucích dřevin“ je zvolena jednotka „%“. Jedná se o průměrné procento nárůstu podílu žádoucích dřevin v druhové skladbě lesů.

Technicko-ekonomické zdůvodnění cílů a parametrů podprogramu

Za účelem programovaného financování nezcizitelného státního majetku byl majetek rozčleněn do tří základních skupin, na lesní pozemky, vodní plochy + drobné vodní toky a nelesní pozemky. Některé z povinností mají jednorázový charakter, např. parametry zvláštních povodí, provozní a manipulační řády apod., některé mají trvalý charakter, např. zajišťování technicko bezpečnostního dohledu, udržování vodních ploch a drobných vodních toků ve funkčním a provozuschopném stavu. Jiné povinnosti vznikají např. v důsledku odstraňování následků povodňových stavů, vznikajících poruch a havárií hrází a technických objektů, nebo větrných kalamit v lesích, zavlečení invazních druhů rostlin, kosení trvalých travních porostů, likvidace náletových dřevin apod.

Tyto účelově vázané prostředky státního rozpočtu budou využívány výhradně odbornými organizacemi státní ochrany přírody, které nemají v současné době žádnou vazbu a možnost napojení do stávajícího systému zemědělských dotací. Ze všech zemědělských dotačních programů jsou vyloučeny organizace v resortu životního prostředí.

Rozsah majetku a s tím souvisejících povinností, které odborné organizace ze zákonů mají, není možné hradit ze stále se snižujících rozpočtů jednotlivých organizací. To v mnoha případech znemožňuje např. uvedení rybníků do právního stavu a vystavuje odborné organizace riziku sankcí od příslušných orgánů státní správy. Část nezbytně nutných opatření byla v minulosti nesystémově financována nouzově z krajinotvorných programů MŽP.

Je nutné si uvědomit, že se jedná o majetek jiného charakteru, než je státní majetek ve správě Pozemkového fondu. Ten majetek pronajímá, má vlastní příjmy, které může do správy majetku vkládat zpět. Nezcizitelný státní majetek, který je součástí zvláště chráněných území, podléhá různým stupňům ochranných režimů, z kterých vyplývají omezení jejich hospodářského využití nebo přímé zákazy určitých činností. Takový majetek nelze v celém rozsahu pronajímat a u organizačních složek státu jsou navíc tyto příjmy příjmem státního rozpočtu. Z důvodu nutnosti zachovat předmět ochrany jednotlivých zvláště chráněných území je nutné realizovat opatření, vyplývající ze schválených plánů péče (nelesní pozemky), nebo zajišťovat jejich provozuschopnost opravami technických objektů, např. u rybníků, drobných vodních toků apod.

Programové financování zahrnuje tyto objemy pozemků ve správě odborných organizací k 1. 1. 2007:

Lesní pozemky	96 205,2 ha
Vodní plochy	..3 623,57 ha
Drobné vodní toky	...1 343,1 km
nelesní pozemky (zemědělské + ostatní plochy)	12 188,31 ha

Celkem se jedná o cca 112 tis. ha pozemků a cca 1 343 km vodních toků.

VODNÍ PLOCHY – komentář:

Povinnosti, které vlastníkům ukládá zákon č. 254/2001 Sb., „vodní zákon“, ve znění pozdějších předpisů.

Z ustanovení § 8 – vyplývá povinnost mít povolení k nakládání s vodami (bez tohoto povolení, nelze užívat rybníky např. k intenzivnímu chovu ryb, tudíž je teoreticky nejde ani pronajmout k účelovým činnostem se specifikovanými podmínkami stanovenými ochranou přírody podle předmětu ochrany).

Z ustanovení § 15 odst. 1, 5 a 6 - vyplývá nutnost stavebního povolení k provedení vodních děl (rekonstrukce, opravy apod.), přitom může vodoprávní orgán požadovat předložení manipulačního řádu, popřípadě zvláštní povodně a umožnění migrace ryb a vodních živočichů (vztahuje se na průtočné rybníky a drobné vodní toky).

Z ustanovení § 20 odst. 1 – vyplývá povinnost evidence hrází a staveb v katastru nemovitostí.

Z ustanovení § 39 1 a 7 písm. b) - vyplývá povinnost mít výjimku k použití závadných látek např. krmení ryb, hnojení apod..

Z ustanovení § 41 - vyplývají povinnosti při haváriích, které vznikají jak na tocích, tak na rybnících.

Z ustanovení § 47 odst.2, písm a) – g) a odst.4 písm. a) – h).– vyplývají povinnosti spojené se správou vodních toků zejména pro správy národních parků.

Z ustanovení § 50 písm a) – g) vyplývají povinnosti vlastníků pozemků, na kterých se nacházejí koryta vodních toků.

Z ustanovení § 51 - vyplývají povinnosti vlastníků pozemků sousedících s koryty vodních toků.

Z ustanovení § 52 - vyplývají povinnosti vlastníků staveb a zařízení v korytech vodních toků (zejména se jedná o statickou bezpečnost, celkovou údržbu, zabezpečení proti škodám způsobeným vodou, ledem včetně odstraňování předmětů zachycených na těchto stavbách a zařízeních včetně odpovědnosti za způsobené škody).

Z ustanovení § 59 odst 1, písm. a) – j), odst.2 a odst.4 – vyplývají povinnosti vlastníků vodních děl zejména udržovat dílo v řádném stavu tak aby nedocházelo k ohrožování osob, majetku a jiných chráněných zájmů, při zajišťování TBD, odstraňování zachycených předmětů na objektech, odstraňování zjištěných závad, úpravy přelivů a výpustí, odstraňování náletových dřevin s hrází, odstraňování nánosů a překážek (průtočné rybníky), předkládat manipulační po případě provozní řády, vytvářet podmínky pro migraci vodních živočichů a zajišťovat opatření, která vlastníkům vodoprávní orgán uloží k odstranění zjištěných závad.

Z ustanovení § 61 – vyplývá specifikace činností spojených se zajišťováním TBD.

Z ustanovení § 62 – vyplývá specifikace povinností vlastníků vodních děl při zajišťování TBD.

Z ustanovení § 66 a § 69 - vyplývají povinnosti v souvislosti se záplavovými územími a zvláštními povodněmi.

Z ustanovení § 84 odst. 1, písm. a) – k) a odst. 2 - vyplývají povinnosti vlastníků vodních děl, které mohou ovlivnit průběh přirozené povodně a parametry zvláštních povodní (zejména charakteristiky povodňových vln)

- 8 -

Z ustanovení § 85 odst. 1 písm. a) – l) a odst. 2 – vyplývají povinnosti vlastníků pozemků a staveb, které se nacházejí v záplavovém území zejména odstraňování naplavených předmětů, které zhoršují odtokové poměry nebo mohou způsobit ucpání průtočného profilu a zabezpečují kritická místa pro případ další povodně, provádějí zabezpečovací povodňové práce na objektech propustků a mostů, aby nebyla omezena jejich průtočná kapacita.

Jedná se o zajišťování povinností vlastníků, které vyplývají z platné a nově vznikající legislativy (zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny ve znění p.p., zákon č. 254/2001 Sb., vodní zákon ve znění p.p.). V minulých letech nebyly tyto potřeby SR plně zohledňovány a byly řešeny zejména havarijní stavy, a to v případech, kdy hrozí zánik předmětu ochrany, nebo sankce za neplnění podmínek rozhodnutí orgánů státní správy.

Některé z povinností a nutných opatření mají trvalý charakter, část je jednorázového charakteru a souvisí s naplněním vodoprávních předpisů a uvedením státního majetku do právního stavu a část má periodický charakter (dále uvedeno).

TBD – technicko bezpečnostní dohled opatření mají trvalý, opakovaný charakter

Povinnost zajišťovat TBD může vodohospodářský orgán uložit z vlastního podnětu prakticky na každý větší rybník a je podmínkou při kolaudačních řízeních a uvedení vodního díla do trvalého provozu po provedených opravách a rekonstrukcích hrází, výpustních zařízení, bezpečnostních přelivů, a dalších technických objektů..

TBD je nutné zajišťovat u 20 velkých rybníků (nad 20 ha), např. Břehyně, Písečný, Velký Pařezitý, Bohdanečský, Hrádeček, Kotvice, Nový, Skučák, Černíč, Velký Potočný, Nesyt, Hlohovecký, Prostřední, Mlýnský, Krvavý, Kačležský...

Manipulační řády opatření mají jednorázový charakter

Jedná se o uvedení státního majetku do právního stavu. Povinnost předložit Provozní a manipulační řád může z vlastního podnětu stanovit vodohospodářský orgán a je jedním z dokladů, které musí být předloženy při kolaudačních řízeních a uvedení vodního díla do trvalého provozu po provedených opravách a rekonstrukcích hrází, výpustních zařízení, bezpečnostních přelivů, a dalších technických objektů.

Hospodářsko provozní řády opatření mají jednorázový charakter, právo k nakládání s vodami je nutné po ukončení platnosti periodicky opakovat.

Lze je spojit s právem k nakládání s vodami. Výsledkem vodoprávních řízení je rozhodnutí o udělení výjimky dle ustanovení vodního zákona, umožňující například chov ryb se stanovenými limity pro vnos cizorodých látek (závadné látky) do vodního prostředí (hnojení, vápnění, chemické prostředky, obsádky, krmení, ukazatele pro sledování jakosti povrchových vod).

Opravy a rekonstrukce technický objektů (hráze, výpustní zařízení, bezpečnostní přelivy, loviště, kádiště, česlové uzávěry, obtokové stoky apod.) opatření mají jednorázový charakter.

Stav těchto zařízení bezpodmínečně podmiňuje existenci mnoha chráněných území a má bezprostřední vliv na ekosystémy, vázané na vodní prostředí. Ovlivňuje možnost pronájmu státního majetku k účelovým hospodářským činnostem (rybníkářské hospodaření). Ve většině případů se bude jednat výhradně o opravy a řešení vznikajících havarijních stavů, kdy zůstávají rybníky bez vody 1 i více let. V řadě lokalit se z těchto důvodů projevují nepříznivé dopady na kriticky ohrožené druhy rostlin a živočichů.

Postupné odtěžení eutrofních sedimentů jednorázová nebo etapově řešená opatření.

V důsledku intenzifikace zemědělské výroby, nevhodného způsobu hospodaření v údolních nivách, vysokého % zornění půdy jsou rybníky zazemňovány a předzásobeny živinami na mnoho let dopředu. Spolu s intenzifikací rybníkářského hospodaření v období 60. – 80. let došlo ke změnám trofie rybníčních ekosystémů. Tyto faktory negativně ovlivňují stanovištní podmínky a výskyt ohrožených druhů rostlin a živočichů nejen v rybníčních ekosystémech, ale i v ekosystémech vázaných na vodní prostředí a jeho kvalitu. Obecně se projevují snižující se druhovou rozmanitostí organismů a snižující se početností populací jednotlivých druhů.. Cílem je tam, kde je to možné, postupný návrat k oligotrofizaci, který je

podporován ochranou přírody definovanými účelovými extenzivnějšími způsoby využití těchto lokalit.

Údržba břehových porostů opatření mají trvalý charakter

Jedná se o povinnosti vlastníka vodního díla. Způsob provedení opatření vyplývající z jednotlivých schválených plánů péče, pro jednotlivá ZCHÚ. Jedná se o údržbu státních pozemků.

Ostatní – např. likvidace náletových dřevin na návodních stranách hrází opatření má trvalý charakter

Jedná se o povinnosti vlastníka vodního díla, kterou ukládají zprávy z TBD. Nálet ohrožuje bezpečnost hrází, v mnoha případech se jedná o 30 – 50 leté stromy. Povinnost je ukládána v rozhodnutích vodohospodářských orgánů.

LESNÍ POZEMKY – komentář:

Povinnosti, které vlastníkům ukládá zákon č. 289/1995 Sb., „lesní zákon“, ve znění pozdějších předpisů

Z ustanovení § 11 odst.2 – vyplývá povinnost vlastníka nepoškozovat zájmy jiných vlastníků lesa, zachovat funkce lesa a zachovat genofond lesních dřevin.

Z ustanovení § 24 odst. 3 - právnické osoby, kterým je svěřeno nakládání se stánými lesy jsou povinny zabezpečit zpracování lesních hospodářských plánů. Tyto plány se zpracovávají na období deseti let (§ 24 odst. 1 LsZ).

Z ustanovení § 32 odst. 1 - vlastník lesa je povinen provádět taková opatření aby se předcházelo a zabránilo působení škodlivých činitelů na les.

Z ustanovení § 32 odst. 2 - vlastník lesa je povinen provádět opatření k odstranění a zmírnění následků působení škodlivých činitelů na les.

Z ustanovení § 32 odst. 4 - vlastník lesa je povinen dbát, aby lesní porosty nebyly nadměrně poškozovány zvěří.

Z ustanovení § 32 odst. 5 - vlastník lesa je povinen zvyšovat odolnost lesa a jeho stabilitu.

Z ustanovení § 32 odst. 6 - vlastník lesa je povinen v lese hospodařit tak, aby jeho činností nebyly ohroženy lesy sousedních vlastníků.

Z ustanovení § 32 odst. 8 - vlastník lesa je povinen používat v lese výhradně biologicky odbouratelné oleje.

Z ustanovení § 33 odst. 1 - vlastník lesa je povinen provádět přednostně těžbu nahodilou.

Z ustanovení § 33 - vlastník lesa je povinen provádět těžební práce takovým způsobem, který minimalizuje její negativní dopady na les.

Z ustanovení § 34 odst. 1 - vlastník lesa je povinen provádět přibližování, uskladnění a dopravu dříví tak, aby nedocházelo k nepřiměřenému poškozování lesa a ostatních pozemků.

Z ustanovení § 35 - vlastník lesa nebo stát je povinen provádět lesní meliorace a hrazení bystřin.

Z ustanovení § 36 odst. 2 - vlastník lesa je povinen hospodařit v lesích ochranných tak, aby byly zajištěny především jejich ochranné funkce.

Nutná opatření jsou na území národních parků zajišťována v rámci rozpočtu správ národních parků, na území CHKO a AOPK ČR tato opatření nejsou rozpočtem pokryta vůbec. Některá opatření jsou zajišťována z prostředků PPK. Od r. 2003 napomáhal k plnění těchto úkolů podprogram Správa nezcizitelného státního majetku. Jedná se o zajišťování povinnosti vlastníků, které vyplývají z platné legislativy (zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 289/1995 Sb., „lesní zákon“, ve znění

pozdějších předpisů). Některé z povinností a nutných opatření mají trvalý charakter a část má periodický charakter (dále uvedeno).

Lesní hospodářské plány opatření má periodický charakter

Jedná se o základní povinnost vlastníka lesa, plynoucí z lesního zákona. Lesní hospodářský plán je základní nástroj hospodaření v lese, bez kterého nemůže vlastník lesa plnit další povinnosti plynoucí z lesního zákona. Lesní hospodářské plány se zpracovávají zpravidla na období 10 let.

Opatření ochrany lesa, ochrana genofondu dřevin, meliorace a hrazení bystrin opatření mají trvalý nebo periodický charakter.

Jedná se o průběžně realizovaná opatření plynoucí z okamžitého stavu lesních porostů. Dále se jedná o opatření, zabezpečující udržení dobrého technického stavu lesních komunikací, které zajišťují ochranu lesních porostů. Způsob a rozsah prováděných opatření stanoví plány péče, lesní hospodářské plány a rozhodnutí orgánů státní správy lesů.

OSTATNÍ PLOCHY– nelesní – zemědělský půdní fond – komentář:

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů., definuje nutná opatření a povinnosti vlastníků pozemků v územích s nejpřísnějšími ochrannými režimy. Obecně se jedná o naplňování těchto podmínek:

Z ustanovení § 16, § 26 odst. 2 písm. c), d) a odst.3 písm.a), § 29 písm. a), a § 34 odst. 1 písm. a) – vyplývají základní ochranné podmínky, ve kterých je stanoven zejména zákaz hospodaření, vyžadující intenzivní technologie, prostředky a činnosti, které mohou způsobit podstatné změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystému anebo nevratně poškozovat půdní povrch, měnit současnou skladbu a plochy kultur, dále zákaz hnojit pozemky, používat kejdu, silážní šťávy, biocidy, měnit vodní režim či provádět terénní úpravy.

Z ustanovení § 38 – vyplývají návrhy na praktická opatření včetně stanovení limitů pro případné hospodářské využívání (plány péče o vybraná zvláště chráněná území).

Z ustanovení § 49 – vyplývají základní podmínky pro zvláště chráněné druhy rostlin. Bližší ochranné podmínky jsou stanoveny obecně závazným právním předpisem.

Z ustanovení § 50 – vyplývají základní podmínky pro zvláště chráněné druhy živočichů. Bližší ochranné podmínky jsou stanoveny obecně závazným právním předpisem.

Z ustanovení § 52 – vyplývají povinnosti při realizaci záchranných programů pro zvláště chráněné druhy s cílem vytvořit podmínky k posílení populací, které by vedly ke snížení stupně jejich ohrožení. Jedná se o stanovení a uskutečňování zvláštních režimů řízeného vývoje.

Z ustanovení § 57 – vyplývá nutnost předchozího souhlasu OOP k vymezeným činnostem a zásahům, stanovených v bližších ochranných podmínkách zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů.

Z ustanovení § 64 – vyplývá ve veřejném zájmu omezení vstupu do ZCHÚ z důvodu ochrany přírody.

Z ustanovení §66 – vyplývají omezení a stanovení podmínek pro výkon činností, popř. zákazy činností, které by mohly způsobit nedovolenou změnu zvláště chráněných částí přírody.

Z ustanovení § 68 – vyplývá možnost opatření ke zlepšování přírodního prostředí za účelem zachování druhového bohatství přírody a udržení ekologické stability území.

Z ustanovení § 88 – vyplývají možné sankce právními osobám, které se vztahují i na odborné organizace státní ochrany přírody.

Povinnosti stanovené vyhláškou č. 395/1992 Sb. jsou uvedeny zejména v ustanovení § 15 a ustanovení § 16 této vyhlášky. Vyplývá z nich, že základem ochrany zvláště chráněných

druhů rostlin a živočichů je komplexní ochrana jejich stanovišť. U zvláště chráněných druhů rostlin jsou vyloučeny zásahy, při kterých může dojít ke změně hydrologických půdních poměrů, zejména odvodňování, zavlažování, zásahy do vodotečí, manipulace s výškou hladin vodních ploch. Dále nejsou přípustné zásahy měnící chemismus prostředí, např. hnojení, použití jakýchkoliv chemických přípravků, pokud se nejedná o zásah, který zajišťuje podmínky existence zvláště chráněných druhů.

Ze zákona č. 95/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů, vyplývá, které pozemky ve veřejném zájmu z důvodu ochrany přírody musí zůstat ve státním vlastnictví.

Státní pozemky, které jsou součástí zemědělského půdního fondu a jsou zároveň součástí zvláště chráněných území (dále jen ZCHÚ), je nutné rozčlenit na pozemky ve velkoplošných ZCHÚ (území národních parků, popřípadě chráněných krajinných oblastí) a pozemky v maloplošných ZCHÚ.

Pozemky na území velkoplošných ZCHÚ, zejména na území národních parků, jsou ve většině případů součástí pozemků, které jsou účelově obhospodařovány na základě nájemních smluv, uzavřených Pozemkovým fondem. Jsou využívány např. k extenzivní pastvě s určeným počtem VDj na 1 ha plochy. Jednou z podmínek je např. kosení nedopasků na těchto plochách. V mnoha případech se bude jednat o převzetí pozemků v údolních nivách v I. a II. zónách národních parků. Uváděné pozemky jsou z hlediska managementových opatření bezzásahové, neboť se jedná o rozšířené břehové porosty (30 – 50 let staré), které dnes mají charakter lesních pozemků s odpovídající druhovou skladbou dřevin (např. horské olšiny). Část pozemků, určených k převodu, má charakter mokřadů, pramenišť a rašelinišť. Na uvedených plochách je nutná především likvidace náletových dřevin. Část pozemků bude vyžadovat zatravněním přechod z orné půdy na trvalé travní porosty, zejména u pozemků, ovlivňujících ekologickou stabilitu drobných vodních toků a následně jejich biotu. Jako příklad lze uvést pozemky ve III. zóně národního parku Podyjí. Pozemky tohoto charakteru budou vyžadovat následnou údržbu.

Lze předpokládat, že jenom část pozemků bude vyžadovat pravidelné vkládání státních prostředků u periodicky se opakujících zásahů, např. luční enklávy v kaňonu Dyje, vřesoviště, pozemky v národním parku KRNAP, včetně pozemků s výskytem invazních druhů rostlin, vyskytujících se převážně v povodí drobných vodních toků (netýkavka žláznatá, křídlatka). Prostředky k likvidaci nežádoucích druhů budou nutné pro všechny kategorie ZCHÚ.

Odlišný přístup je nutné volit v maloplošných ZCHÚ. Vzhledem k různorodosti potřeb a opatření má péče o tyto pozemky zcela odlišný charakter. Zde jsou nutné zásahy (v souladu se schválenými plány péče) podporující zachování přirozených stanovištních podmínek a ochranu zde se vyskytujících chráněných druhů flory a fauny. Většinu zásahů není možné realizovat v běžných agrotechnických lhůtách, např. kosení s ohledem na entomofaunu je nutné provádět v podzimním období, popřípadě s ponecháním částí ploch bez zásahu, po ukončení hnízdního období ptáků. Podle předmětu ochrany je v mnoha případech nutný plánovaný zásah provádět např. až po ukončení vegetačního období zvláště chráněných druhů rostlin. V mnoha případech jsou zásahy spojeny s následnou nutností dílčí likvidace organické hmoty. Část pozemků vyžaduje speciální management, při realizaci záchranných programů (např. perlorodka říční). Opatření i jejich časový průběh jsou přizpůsobovány jednotlivým předmětům ochrany. Části pozemků je nutné kosit opakovaně během jedné vegetační sezóny. Je nutné likvidovat např. rákos, expandující do lučních společenstev včetně likvidace náletových dřevin na rašeliništích, slatiništích, druhově bohatých loukách apod. Pozemky tohoto charakteru jsou jen obtížně pronajímatelné a většinu nutných opatření lze realizovat výhradně formou placených služeb. Jedná se o zásahy, které je možné realizovat pouze s využitím malé mechanizace nebo ručním způsobem. Část pozemků je nevhodná k hospodářskému využívání a zásahy spočívají např. v likvidaci zavlečených nežádoucích druhů. V různé míře se ve všech maloplošných ZCHÚ projevuje i ostrůvkovitý efekt (okolo území jsou intenzivně využívány zemědělské pozemky anebo naopak, pozemky s útlumem zemědělské činnosti, zejména v posledním desetiletí).

Maloplošná zvláště chráněných území - hodnocení a zdůvodnění potřeb aktivních zásahů a hospodářské činnosti.

V soustavě maloplošných zvláště chráněných území je vyhlášeno cca 2100 maloplošných ZCHÚ všech kategorií o celkové rozloze cca 110 000 ha.

V této soustavě je zhruba 30-40% zvláště chráněných území, především pak na nelesní půdě, které jsou zcela závislé na pravidelném hospodaření.

Aktivní zásahy vyžadují veškerá ZCHÚ, jsou to kupř. jednorázová či doplňující činnost ke značení jejich hranice, geodetická stabilizace, údržba cest, schodišť, zábradlí, povalových chodníků, vyhlídkových věží, lokální asanační zásahy atp.

U lesních ekosystémů jsou to specifické hospodářské zásahy různé intenzity, směřující k obnově přirozené skladby dřevin, různověkosti porostu, obnově bylinného patra atp.

Následující zdůvodnění má potvrdit nutnost a oprávněnost hospodaření v maloplošných zvláště chráněných územích, především na nelesní půdě, s vědomím, že bez cílené péče a managementu by celá řada přírodovědecky cenných lokalit s výskytem mnoha vzácných druhů rostlin a živočichů dříve nebo později z naší přírody vymizela.

Rozmanitost zastoupení biotopů v naší krajině a s tím související rozmanitost v zastoupení soustavy ZCHÚ je ve středoevropské krajině podmíněna dlouhodobým hospodařením člověka a jeho domácími zvířaty (s větší intenzitou) od středověku. Intenzita a způsob obhospodařování středoevropské krajiny není stále stejný, odrazily se v něm v první řadě klimatické výkyvy (12.-13. století, 15.-16. století – století oteplení) 18. a 19. století naopak ochlazení. V době teplých výkyvů při demografické expanzi docházelo k výkonnějšímu zemědělství, zakládání vinic, rybníků, využívání polí, zakládání pastvin atp.

Výrazně však ovlivnily stav a strukturu krajiny i hospodářsko-politické události, jako byly husitské války nebo třicetiletá válka, která měla za následek úbytek obyvatel a výrazné snížení hospodaření v krajině. Tehdy byla nastartována přirozená sukcese, nelesní ekosystémy, jako pole, vinice, pastviny a louky zarůstaly dřevinami. Následný demografický nárůst vždy však tuto sukcesí pozastavil postupným návratem hospodaření.

V naší přírodě a současně i v naší soustavě maloplošných zvláště chráněných území je zastoupena reprezentativní soustava typů biotopů od těch, které jsou konečným vyváženým stadiem klimatického či edafického klimaxu až po biotopy, jejichž existence je podmíněna více či méně pravidelnými hospodářskými zásahy člověka nebo jeho domácími zvířaty. Dle Oduma (1977) klasifikováno jako společenstva tzv. antropogenního subklimaxu.

Je nutno uvést, že ani v posledních 60 letech naše ZCHÚ neměla kontinuitu stálého obhospodařování. Většina z našich ZCHÚ, kde byl motivem ochrany biotop, vyžadující hospodářské zásahy, ztratila optimální způsob hospodaření během II. světové války, ale především po ní. Kolektivizace pak na dlouhou dobu přerušila optimální hospodaření tím, že se na pozemcích nehospodařilo vůbec nebo se hospodařilo způsobem intenzivním. Pozemky, které zůstaly na okraji zájmu, tj. mokré louky nebo naopak suché pahorky a stráně, obhospodařovány nebyly. Často byly navíc zalesňovány dřevinami.

Technologické změny ve využívání přírodních zdrojů sice pomohly zmírnit sociální a ekonomické hrozby, spojené s dostupností potravin a nerostných surovin, ale zároveň nepříznivě ovlivnily čistotu vody, ovzduší, kvalitu půdy, hodnotu krajiny a její biodiverzitu a to mnohdy i nenávratně.

Tento trend je dlouhodobý a celosvětový a proto byl světovými organizacemi definován pojem „šetrné hospodaření či ekosystémový management“. Řada světových institucí jej přijmula jako svoji strategii (viz. světová konference 1999 v Trondheimu). Na strategii ekosystémového přístupu k řešení střetu člověka s přírodou upozornil v 50 letech minulého století jeden ze zakladatelů moderní ekologie E.P. Odum. Ten svůj teoretický model péče o ekosystémy podepřel konceptem ekologické sukcese, jako uspořádaného přirozeného procesu, který směřuje ke stabilizovanému ekosystému s maximem biomasy na jednotku energie. Ve

ZCHÚ, kde dochází k řízenému hospodaření, jsou z hlediska bioenergetiky (poměru respirace a produkce) vyváženými společenstvy pouze vyzrálá klimaxová společenstva.

Větší procento je však těch, které hospodářské zásahy ve větší či menší míře vyžadují. Pravidelné hospodářské zásahy, typické pro naši krajinu, nejsou z hlediska energetické bilance nic jiného, než dodávání energie. Důležité je stanovit taková množství dodané (dodatkové) energie, která je pro daný ekosystém vyhovující a optimální. Tuto energii, podloženou finanční částkou je třeba vnímat jako nezbytnou sumu, kterou musíme zaplatit, abychom udrželi v soustavě chráněných území takové ekosystémy, které jsou na hospodářských zásazích existenčně závislé. Odhadnutá optimální finanční částka na hospodaření ve ZCHÚ by měla být navržena v platném plánu péče.

V současné době stále v povědomí veřejnosti převládá představa, že hospodaření ve všech oblastech lidské činnosti musí být ekonomicky výhodné. Ekonomická teorie nemá dosud kategorii, v nichž by se vyjádřila hodnota přirozené biologické produkce, včetně hodnoty zdrojů. Obecné povědomí je, že příroda je zadarmo.

Je třeba přiznat, že nám v oboru chybí dlouhodobé údaje o hospodaření, přežívání populací, o disturbancích atp. v těchto územích, tak jak je mají k dispozici kupř. pro chráněná území k dispozici v Anglii, kde jsou data stará více než 100 let nebo data o našem rybníkářství, stará více než 300 let.

Pro ochranu přírody je nezbytné monitorování změn v ekosystému po hospodářských opatřeních. Je to nebytné k získání informace k zajištění doplňujícího hospodaření či jeho změny, běžně užívaný jako „adaptivní management“.

Cílem managementu není ani tak řízení přírodních systémů, ale spíše řízení lidské invence, které do těchto systémů vstupují.

Vydáním zákona o ochraně přírody a krajiny 114/92 Sb. v roce 1992 se změnil systém péče o ZCHÚ. Podstatnou změnou je povinnost zpracovávat plány péče a podle těchto plánů péče ve ZCHÚ hospodařit. Výrazné zlepšení stavu společenstev ve ZCHÚ, kde se pravidelně hospodaří, je v přírodě patrné a je jej možno doložit konkrétními daty. Každý jednotlivý zásah je pravidelně každoročně dokumentován, jsou zaznamenávána klíčová data, která jsou podkladem pro vyhodnocení při zpracovávání plánu péče, popř. k dalšímu dlouhodobému porovnání a ověření vhodnosti managementových zásahů, jejich způsobu a frekvence. Dokumentace managementu je zakládána v ústředním seznamu do rezervačních knih. Monitorování je předmětem grantových projektů (viz. VaV 610/10/00).

Prioritním úkolem ochrany přírody je získávat další znalosti o klíčových biotopech, jednotlivých druzích, jejich ekologii, rozmnožování, šíření, zapojení do potravních řetězců atp. Je třeba vědět, které druhy prioritně chránit, jaké podmínky pro ně připravit, aby jejich existence a vývoj byly optimální, abychom z přírody neztrácely další druhy.

Rozhodujícím faktorem existence chráněného území je jeho velikost plochy. Je třeba chráněné území jako část pevniny, související s určitým biotopem. Svým vymezením a lokalizací v kulturní krajině se chráněná území stávají ostrovem a to se všemi důsledky ostrovního efektu (viz pokles druhů, související s efektem velikosti plochy).

Stejně významným faktorem je, kromě velikosti, i doba existence těchto chráněných území.

Pokud se jedná o hospodaření v současných i budoucích chráněných územích (s cílem udržet maximální druhovou diverzitu), je třeba uvážít, že jen málo těchto území bude mít takové zázemí, ze kterého bychom mohli očekávat zpětnou kolonizaci. Jakmile budeme znát rychlost vymírání a kolonizace pro jednotlivé taxonomické skupiny, budeme moci odhadnout minimální účelnou plochu. Výhodné by bylo organizovat i větší počet chráněných území stejného typu, napodobující ostrovní archipelagy a zároveň sloužící jako prostory pro vzájemnou rekolonizaci. Při opakovaném poškození části chráněného území (požáry, laviny, těžba, sesuvy atp.), je třeba počítat i se zvyšujícím se počtem tzv. tolerantních druhů na úkor tzv. specialistů. Náhlé zvýšení jednoho druhu je vždy na úkor druhů ostatních. V malých rezervacích je proto žádoucí přistoupit k umělému potlačení prosperujícího druhu a výsevu či dosadbě druhů žádoucích. Fragmentace biotopů má za následek poškození jednotlivých trofických řetězců.

Nízká početnost populace je alarmující a je pravděpodobné, že bez podpůrného managementu by došlo k následnému vymizení druhu.

Okrajový efekt – izolovanému chráněnému území hrozí další nebezpečí a to je okrajový efekt, který nepříznivě ovlivňuje přirozený stav ekosystému. Ochrana přírody by měla znát pro každé území rozsah tzv. pufrací zóny, která vliv tohoto okrajového efektu sníží.

Velikost populací a znalost interakce mezi druhy jsou dalšími kritérii perspektivy existence chráněného území.

V neposlední řadě musí ochrana přírody zajišťovat management vzácných druhů rostlin a živočichů s výskytem na okraji areálu. Zajištění takového managementu, zpravidla v maloplošných ZCHÚ, je velmi náročné a finančně nákladné.

Všechny tyto uvedené charakteristiky je třeba zohlednit především u zajišťování managementu v maloplošných ZCHÚ, je třeba pečlivě vážit jednotlivé postupy, kombinace a intenzitu zásahů, aby navržený postup hospodaření byl efektivní a aby jím i vynaložené finanční prostředky byly účelně využité.

6. BILANCE POTŘEB A ZDROJŮ FINANCOVÁNÍ PODPROGRAMU

Bilance potřeb a zdrojů financování podprogramu je uvedena na formuláři S 05 270 – viz příloha č. 4

Pro naplnění věcných cílů podprogramu se předpokládá na období pěti let (2008 – 2012) potřeba finančních prostředků ze státního rozpočtu ve výši cca 510 mil. Kč, která bude členěna v jednotlivých letech v objemech cca 102 mil. Kč, a to:

- Vodní plochy - celková potřeba finančních prostředků pro zajištění výše uvedených činností je cca 11,652 mil. Kč ročně.
- Lesní pozemky - celková potřeba finančních prostředků pro zajištění výše uvedených činností je cca 82,194 mil. Kč ročně.
- Ostatní plochy – celková potřeba finančních prostředků pro zajištění výše uvedených činností je cca 8,154 mil. Kč ročně

Finanční prostředky budou využívány prioritně pro lokality podle stupně ohrožení předmětu ochrany nebo např. u vodních ploch k postupnému uvádění části ZCHÚ do právního stavu opět s přihlédnutím k významu území a stupni jeho ohrožení.

Bez zohlednění této potřeby nelze správu nezcizitelného státního majetku zajistit a odborné organizace státní ochrany přírody jsou nuceny porušovat zákonnost se všemi z toho vyplývajícími možnými dopady (sankční části výše uvedených zákonů)

7. OBSAH INVESTIČNÍHO ZÁMĚRU, OBSAH ŽÁDOSTI O POSKYTNUTÍ DOTACE A SYSTÉM KRITÉRIÍ PRO JEJICH POSOUZENÍ Z HLEDISKA ZABEZPEČENÍ A REALIZACE CÍLŮ PODPROGRAMU

Účastníci programu předkládají investiční záměr s údaji a podklady stanovenými Pokynem č. R 1-07 k řízení programů a provozování informačního systému programového financování.

Dále účastníci programu předkládají žádost o poskytnutí dotace, která musí obsahovat:

- 1) Stavební povolení, nebo doklad o ohlášení, pokud to charakter akce vyžaduje, případně zdůvodnění jeho nevydání.
- 2) Základní dokumentaci k zadání, průběhu a výsledkům zadávacího řízení na dodavatele podle zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů, pokud je účastník programu povinen postupovat podle tohoto zákona, tj. alespoň doložení výzvy potřebnému počtu zájemců, protokol z otvírání obálek, protokol o hodnocení nabídek výběrovou komisí a rozhodnutí o vybrané nabídce, případně zdůvodnění jeho neprovedení.

- 3) Návrhy smluv o dílo s dodavateli. U smluv uzavíraných se sazbou práce za normohodinu bude předloženo čestné prohlášení s uvedením přesné částky, za kterou bude akce realizována a s uvedením prohlášení, že smlouvy se sazbou práce za normohodinu jsou uloženy u účastníka programu.
- 4) Aktualizované formuláře S 05, pokud je žádost předkládána samostatně po IZ.
- 5) Projektovou dokumentaci pokud to charakter akce vyžaduje.
- 6) Výjimky dle zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny ve znění pozdějších předpisů, nebo zdůvodnění jejich nepředložení.

Správce programu si vyhrazuje právo na vyžádání dalších dokladů k akcím (t.j. IZ, celková žádost atd.) nad rámec výše uvedeného.

Veškeré předložené kompletní investiční záměry a celkové žádosti jsou projednány pracovní skupinou pro podprogram zřízené správcem podprogramu.

Finanční prostředky lze poskytovat na jednotlivá opatření v následujícím pořadí důležitosti:

1. - opatření na území NPR, NPP a I. zóny NP, opatření týkající se vymezování a označování hranic ZCHÚ, vyhotovení plánů péče a zpracování lesích hospodářských plánů, zpracování dokumentace vodních děl,
2. - opatření na území PR, PP, I. zóny CHKO a II. zóny NP,
3. - opatření na území III. zóny NP a II. zóny CHKO a opatření ve prospěch památných stromů a jeskyní,
4. - opatření na území ochranného pásma NP, III. a IV. zóny CHKO,

MŽP může příjemci určit opatření, jejichž realizaci je povinen zajistit přednostně.

8. PRAVIDLA NA ÚHRADU FAKTUR, ČERPÁNÍ FINANČNÍCH PROSTŘEDKŮ A SYSTÉM KONTROL TOHOTO ČERPÁNÍ

Příjemcem finančních prostředků z tohoto podprogramu – účastníky programu jsou:

Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky,
Správa Krkonošského národního parku,
Správa Národního parku a Chráněné krajinné oblasti Šumava,
Správa Národního parku České Švýcarsko,
Správa Národního parku Podyjí,
Správa jeskyní ČR .

V případě změn organizačního řádu MŽP i nově vzniklé odborné organizace ochrany přírody (OSS a PO) zřízené MŽP.

Financování akcí bude prováděno v souladu s Vyhláškou č. 560 ze dne 11.12.2006 o účasti státního rozpočtu na financování programů reprodukce majetku a Pokynu č. R-1-07 k řízení programů a provozování informačního systému programového financování, t.j. na základě „Stanovení výdajů na financování akce“ (organizační složky státu) vydaným správcem programu, nebo „Rozhodnutí o poskytnutí dotace“ (příspěvkové organizace) vydaným správcem programu.

Dotace je účastníku programu poskytována ve výši 100 % z celkových nákladů akce.

Veškerá opatření nesmí být realizována za účelem zisku.

V případě, že účastník programu je plátcem daně z přidané hodnoty, nesmí DPH hradit ze státního rozpočtu. Jakoukoliv změnu registrace k DPH musí účastník neprodleně oznámit odboru finančních nástrojů v ochraně přírody a krajiny.

Finanční prostředky jsou poskytovány z rozpočtu Ministerstva životního prostředí (dále jen „MŽP“), ve kterém jsou účelově vázány na zajišťování předmětu podpory v rámci podprogramu „Správa nezcizitelného státního majetku v ZCHÚ“.

Odbor finančních nástrojů v ochraně přírody a krajiny MŽP posoudí IZ a žádost o přidělení finančních prostředků (jak výše uvedeno) a po schválení výše přidělených finančních prostředků pro konkrétní akci a účastníka programu, podá žádost o provedení rozpočtového opatření na odbor rozpočtu MŽP.

Finanční prostředky budou uvolněny jednotlivým účastníkům programu rozpočtovým opatřením odborem rozpočtu MŽP na základě žádosti odboru finančních nástrojů v ochraně přírody a krajiny MŽP.

Pokud jsou účastníku programu poskytovány další finanční prostředky ze Státního fondu životního prostředí, od Ministerstva zemědělství, případně z jiných zdrojů státního rozpočtu, nesmí dojít k jejich souběhu na totéž opatření. Čestné prohlášení příjemce o této skutečnosti je nedílnou přílohou žádosti o poskytnutí finančních prostředků.

Zhotovitelům a dodavatelům akcí financovaných za účasti státního rozpočtu může účastník programu poskytovat zálohy z prostředků státního rozpočtu až do 10 % výše podílu státního rozpočtu na financování stavby celkem (vč. její technologické části). Vyúčtování musí být provedeno ve lhůtě 100 kalendářních dnů.

Pro vyúčtování finančních prostředků u jednotlivých účastníků programu platí příslušné pokyny Ministerstva financí pro zúčtování vztahů ke státnímu rozpočtu České republiky. Věcná kontrola a kontrola čerpání dotace v průběhu akce bude namátkově prováděna pracovníky odboru finančních nástrojů a členy pracovní skupiny, nebo jejich zástupců. Kontrola čerpání dotace bude prováděna pracovníky odboru finančních nástrojů u rozestavěných akcí a po ukončení akce v rámci Závěrečného vyhodnocení akce.

Finanční prostředky lze poskytnout na realizaci činností nebo prací, odpovídajících jednotlivým opatřením uvedených v této dokumentaci.

Finanční podporu lze poskytnout na tato opatření:

Péče o pozemky a majetek (kromě budov) ve vlastnictví státu v ZCHÚ a jejich ochranných pásech, které jsou v majetkové správě příjemce.

A. Vyhotovení plánu péče o zvláště chráněné území a jeho ochranné pásmo, na pozemcích ve vlastnictví státu, které jsou v majetkové správě příjemce:

- a) vyhotovení plánu péče nebo jeho části o ZCHÚ a jeho ochranného pásma podle schválené metodiky;
- b) vyhotovení dodatku k již schválenému plánu péče nebo jeho části o ZCHÚ a jeho ochranného pásma, podle schválené metodiky;
- c) geodetické vytyčení hranic ZCHÚ a jeho vyhlášeného ochranného pásma a označení a stabilizace hlavních lomových bodů hranic ZCHÚ a jeho vyhlášeného ochranného pásma v terénu;
- d) vyhotovení geometrického plánu pro oddělení reálné části parcely za účelem výkupu pozemku v ZCHÚ nebo v jeho ochranném pásmu, jeho převodu do správy příjemce nebo změny druhu pozemku či způsobu jeho využití na části původní parcely;

- e) úhrada nákladů souvisejících s vynětím pozemků z PUPFL.
- B. Zpracování lesního hospodářského plánu v ZCHÚ a v jeho ochranném pásmu, na pozemcích ve vlastnictví státu, které jsou v majetkové správě příjemce:**
- a) zpracování lesního hospodářského plánu nebo jeho části;
  - b) zpracování změny lesního hospodářského plánu.
- C. Zajištění dokumentů a podkladů nutných k provozu vodního díla na území ZCHÚ a jeho ochranném pásmu, na pozemcích ve vlastnictví státu, které jsou v majetkové správě příjemce:**
- a) provádění technicko bezpečnostního dohledu na vodním díle;
  - b) zpracování manipulačního řádu vodního díla;
  - c) zpracování hospodářsko-provozního řádu vodního díla;
  - d) zpracování zvláštní povodně vodního díla kategorie I. - III.
  - e) zpracování ostatních dokumentů a podkladů nutných k provozu vodního díla stanovené vodním zákonem a jeho prováděcích vyhlášek, jako povinnost vlastníka vodního díla.
- D. Údržba a budování technických zařízení nebo objektů sloužících k zajištění státem chráněných zájmů na území ZCHÚ a jeho ochranném pásmu, na pozemcích a na majetku (kromě budov) ve vlastnictví státu, které jsou v majetkové správě příjemce:**
- a) provádění pruhového značení hranic ZCHÚ, výroba, instalace nebo údržba tabulí vyznačujících ZCHÚ nebo jeho ochranné pásmo, hraničních kúlů, informačních tabulí, dále tabulí usměrňujících pohyb veřejnosti a ostatního vybavení umístěného v terénu, jehož funkcí je informovat o speciálním režimu daného území a jeho přírodních hodnotách;
  - b) údržba, oprava nebo rekonstrukce komunikací, které jsou v majetkové správě příjemce;
  - c) údržba, oprava, rekonstrukce či modernizace nebo budování bariér, zábradlí a jiných zařízení, usměrňujících pohyb návštěvníků;
  - d) údržba, oprava nebo budování bariér (oplocení) proti šíření živočichů patřících k geograficky nepůvodním nebo invazním druhům, poškozujících části přírody, pro jejichž ochranu bylo ZCHÚ zřízeno;
  - e) údržba, oprava nebo budování drobných vodních ploch jako stanovišť chráněných druhů rostlin nebo živočichů nebo zařízení a objektů sloužících úpravě vodního režimu ve prospěch části přírody a zlepšení kvality vody; údržba, oprava nebo rekonstrukce či modernizace nebo budování umělých hnízdišť nebo zimovišť pro zvláště chráněné živočichy;
  - f) údržba, oprava nebo rekonstrukce či modernizace nebo budování technických objektů na rybnících a vodních tocích (hráze, výpustní zařízení, bezpečnostní přelivy, loviště, kádiště, česlové uzávěry, obtokové stoky apod.);
  - g) údržba související se správou vodních toků, včetně zajištění statické bezpečnosti a odstraňování následků povodňových stavů na objektech uvnitř koryt vodních toků, včetně zajištění průtočné kapacity a průtočného profilu;

- h) udržování staveb v ZCHÚ sloužící pro potřeby ochrany ZCHÚ v dobrém technickém a funkčním stavu.

E. Opatření směřující k odstranění dřívějších negativních zásahů nebo negativních vlivů, působících na území ZCHÚ a jeho ochranném pásmu, na pozemcích a na majetku (kromě budov) ve vlastnictví státu, které jsou v majetkové správě příjemce:

- a) odstraňování nepovolených skládek odpadu a deponií zeminy a sutí pozůstatků starých průzkumných a zpřístupňovacích prací v jeskyních;
- b) odstraňování zbytků nefunkčních technických zařízení, objektů apod.;
- c) obnova vegetačního krytu, zcela nebo částečně odstraněného při předchozím využívání pozemků (zakládání trvalých travních porostů, vysazování dřevin apod.);
- d) provádění zásahů směřujících k úpravě druhové nebo prostorové skladby lesa směrem k přírodě blízkému stavu,
- e) likvidace nebo redukce rostlin nebo živočichů, patřících k geograficky nepůvodním nebo invazním druhům, poškozujících části přírody, pro jejichž ochranu bylo ZCHÚ zřízeno;
- f) obnova přírodě blízkého stavu přirozených útvarů a jevů neživé přírody poškozených lidskou činností;
- g) opatření zabraňující projevům eroze způsobené lidskou činností, včetně likvidace jejích následků;
- h) přemísťování populací zvláště chráněných druhů rostlin či živočichů z prostorů určených k takovému způsobu využívání, který vylučuje jejich další existenci nebo opatření ke zmírnění bariérového efektu komunikací a staveb;
- i) postupná těžba eutrofních sedimentů ze dna rybníků;
- j) odstraňování náletových dřevin na hrázích rybníků, včetně údržby břehových porostů.

F. Opatření zajišťující existenci částí přírody pro jejichž ochranu bylo ZCHÚ vč. jeho ochranného pásma zřízeno, na pozemcích ve vlastnictví státu, které jsou v majetkové správě příjemce:

- a) provádění v současnosti nevýnosných tradičních hospodářských činností na zemědělské půdě nebo na rybnících, kterými se udržuje žádoucí druhová skladba nebo prostorová struktura chráněných ekosystémů nebo stanovišť zvláště chráněných rostlin či živočichů (kosení luk, extenzivní pastva, úhorové hospodaření, letnění rybníků (všechny způsoby) nebo zimnění rybníků, řízená regulace vodní vegetace pomocí biomelioračních zásahů, kosení v litorálním nebo příbřežním pásmu, ručně nebo za pomoci lehké mechanizace, apod.);
- b) provádění prací nezbytných k bezpečnému ponechávání odumřelého dřeva v lesních porostech (odvětvování, krácení kmenů, odkornování apod., vč. odkornění stromů nastojato-asanace stojících stromů);
- c) používání k přírodě šetrných technologií při zajišťování péče o lesy (např. šetrné přibližování dřevní hmoty, shazování, štěpkování klestu a potěžebních zbytků);
- d) zajištění osiva a sadebního materiálu stanovištně původních dřevin místního původu, pro umělou obnovu lesa;

- e) vysazování stanovištně původních dřevin a vysazování nebo udržování hospodářsky nevýznamných druhů dřevin přirozené skladby a jedle bělokoré a následná ochrana provedených výsadeb;
- f) provádění prací podporujících přirozenou obnovu stanovištně původních dřevin a ochrana přirozeného zmlazení těchto dřevin ;
- g) realizace opatření podle schválených LHP;
- h) realizace povinností při zásazích proti škůdcům a při mimořádných okolnostech (§ 32 a 33 LSZ);
- i) ošetření a údržba památných a významných stromů;
- j) činnosti vedoucí k úpravě stanovištních poměrů pro konkurenčně méně schopné zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů (např. rozrušování drnu, pravidelná likvidace nežádoucího náletu dřevin apod.);
- k) změna druhové skladby nebo snížení hustoty rybí obsádky v rybnících (např. z důvodu přirozeného poklesu hladiny vody, dočasného záměrného snížení hladiny vody, apod.);
- l) zajišťování původního rostlinného nebo živočišného materiálu a praktická záchrana zanikajícího genofondu původních druhů nebo místních ohrožených ekotypů za účelem následné repatriace nebo reintrodukce;
- m) repatriace nebo reintrodukce zvláště chráněných rostlin nebo živočichů včetně následné péče o provedené výsadby rostlin a vysazené populace živočichů;
- n) údržba geologických profilů, jejich zajištění před erozí, odstranění nárostů dřevin na skalních útvarech a pod.;
- o) ošetření a údržba břehových porostů podél vodních toků.

Při závěrečném vyhodnocení akce bude správcem podprogramu postupováno podle vyhlášky č. 560/2006 Sb., o účasti státního rozpočtu na financování programů reprodukce majetku a pokynu č. R 1-07 k řízení programů a provozování informačního systému programového financování a podle zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů nebo dalšími stanovenými předpisy.

9. VYMEZENÍ KONTROLNÍ ČINNOSTI SPRÁVCE PODPROGRAMU PŘI HOSPODAŘENÍ S PROSTŘEDKY STÁTNÍHO ROZPOČTU

Z hlediska kontroly financování z podprogramu v průběhu programu jsou veškeré výdaje státního rozpočtu vedeny v databázi ISPROFIN, která je 2x měsíčně zasílána Ministerstvu financí. Na počátku každého roku je vždy prováděno roční zúčtování roku předchozího prostřednictvím této databáze, která je spolu s výstupy postupována Ministerstvu financí.

Vzhledem k tomu, že účastníky podprogramu jsou organizační složky státu a příspěvkové organizace, jejichž zřizovatelem je ministerstvo ŽP, jsou finanční prostředky uvolňovány rozpočtovým opatřením.

Na základě odboru finančních nástrojů v ochraně přírody a krajiny MŽP provádí rozpočtová opatření ve vlastní působnosti odbor rozpočtu MŽP.

Po ukončení podprogramu budou ve stanoveném termínu Ministerstvu financí předloženy dosažené hodnoty ukazatelů (indikátorů, parametrů a výsledná bilance) s příslušným komentářem pro provedení závěrečného vyhodnocení podprogramu.

Kontroly akcí jsou prováděny v resortu MŽP takto:

- doklady k investičnímu záměru nebo Žádosti o finanční prostředky jsou účastníky programu předkládány odboru finančních nástrojů v ochraně přírody a krajiny. Kontrolu správnosti a úplnosti dokladů provádí oprávněný pracovník odboru finančních nástrojů v ochraně přírody a krajiny. Následně jsou jednotlivé investiční záměry nebo Žádosti o finanční prostředky posouzeny – projednány pracovní skupinou pro podprogram v rámci MŽP;
- v průběhu akce je prováděna věcná kontrola a kontrola čerpání dotace namátkově pracovníky odboru finančních nástrojů a členy pracovní skupiny, nebo jejich zástupci, v rámci terénních šetření;
- v případě akcí rozestavěných, před uvolněním finančních prostředků SR pro daný rok, provádí kontrolu profinancování předchozího roku odbor finančních nástrojů v ochraně přírody a krajiny;
- kontrolu správnosti a úplnosti dokladů k závěrečnému vyhodnocení akce podle podmínek v Registračním listu akce nebo v Rozhodnutí o poskytnutí dotace nebo ve Stanovení výdajů na financování akce OSS provádí odbor finančních nástrojů v ochraně přírody a krajiny, který závěrečné vyhodnocení akce ukončí.

Vrácení neoprávněně čerpaných či zadržovaných finančních prostředků státního rozpočtu v rozporu se stanoveným účelem a podmínkami pro čerpání finančních prostředků ze státního rozpočtu může navrhnout a podnět podat orgány zúčastněné v procesu návrhu finančních prostředků (výdajů). Kontrola hospodaření s prostředky státního rozpočtu poskytnutých k akcím v rámci programu je prováděna ve smyslu zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů (zákon o finanční kontrole), ve znění pozdějších předpisů. Při zjištění neoprávněného čerpání finančních prostředků bude uložen odvod jakož i penále příslušným finančním úřadem podle § 44a, zákona č. 218/2000 Sb., z neoprávněně použitých nebo zadržovaných částek.